

Raportarea financiară în cazul entităților care aplică IFRS, în contextul crizei generate de coronavirus

Conf. univ. dr. Mirela NICHITA, conf. univ. dr. Mirela PĂUNESCU, prof. univ. dr. Daniela Artemisa CALU
Academia de Studii Economice din București

Abstract

In Romania only certain entities can apply the International Financial Reporting Standards in current accounting. These include entities listed on a regulated market, credit institutions, insurance companies and certain state-owned companies. However, due to the high quality of the information obtained from IFRSs, more and more Romanian companies, that are required to apply national regulations in current accounting, apply IFRS with the purpose of reporting to shareholder or other financial statements users. This article is intended for professional accountants, who play an important part in short and long-term decision making in order to ensure the survival of companies in the context of the coronavirus crisis. The financial statement users also place their trust in professional accountants, hoping that they will be able to completely and adequately cover the implications of the COVID-19 pandemic on the performance of companies.

Key terms: COVID-19, financial statements, IFRS, financial reporting

Termeni-cheie: COVID-19, situații financiare, IFRS, raportare financiară

Clasificare JEL: H12, M41

To cite this article: Mirela Nichita, Mirela Păunescu, Daniela Artemisa Calu, *Raportarea financiară în cazul entităților care aplică IFRS, în contextul crizei generate de coronavirus*, *CECCAR Business Review*, N° 5/2020, pp. 13-23, DOI: <http://dx.doi.org/10.37945/cbr.2020.05.02>

1. La o primă vedere

În această perioadă confuză și întunecată, profesionistul contabil trebuie să reimagineze și să restabilească noua normalitate pentru a contribui la redresarea afacerilor. Informația credibilă, completă și relevantă este esențială pentru a lua o decizie corectă. În consecință, prezentarea adecvată a efectelor create de pandemia de coronavirus joacă un rol deosebit de important în înțelegerea consecințelor situației actuale și în identificarea corectă a alternativelor viabile necesare redresării afacerilor.

În situația actuală, profesioniștii contabili trebuie să determine, să cuantifice, să analizeze și să evalueze impactul în ceea ce privește următoarele aspecte:

- ✓ Efectele produse de pandemia de coronavirus sunt semnificative pentru entitate?
- ✓ Criza declanșată de pandemie reprezintă un eveniment ulterior care va impune o ajustare a activelor și datoriiilor?
- ✓ Ce informații trebuie prezentate în notele la situațiile financiare?

- ✓ Cum se vor estima fluxurile viitoare de numerar (*forecasting/budgeting*)?
- ✓ Ce ajustări trebuie făcute în situațiile financiare?
- ✓ Cum vor reacționa partenerii de business (*stakeholders*) atunci când vor studia rapoartele financiare?

Din perspectiva raportării financiare trebuie analizate cu minuțiozitate câteva elemente fundamentale în vederea identificării riscurilor și oportunităților relevante pentru luarea deciziilor care vor sta la baza continuării afacerilor.

2. Cum abordăm evenimentele ulterioare?

Evenimentele ulterioare datei bilanțului sunt acele evenimente, favorabile sau nefavorabile, care au loc între data bilanțului și data la care situațiile financiare anuale sunt autorizate pentru emitere. Există două tipuri de evenimente ulterioare datei bilanțului:

- cele care fac dovada condițiilor existente la data bilanțului, care conduc la ajustarea situațiilor financiare anuale; și
- cele care oferă indicații despre condiții apărute ulterior datei bilanțului, care nu conduc la ajustarea situațiilor financiare anuale.

Pandemia generată de COVID-19 nu era declarată la data de 31 decembrie 2019, ea fiind decretată ca atare de Organizația Mondială a Sănătății începând cu luna martie 2020. Decretele și ordonanțele militare emise de autoritățile din România în contextul actual reprezintă evenimente ulterioare datei bilanțului care nu fac dovada unor condiții preexistente la 31 decembrie 2019, dată la care se încheie exercițiul financiar pentru majoritatea societăților. Putem aprecia că pentru entitățile care și-au încheiat exercițiul financiar la 31 decembrie 2019 sau anterior lunii martie 2020 fenomenul COVID-19 reprezintă un eveniment ulterior datei bilanțului care nu conduce la ajustarea situațiilor financiare aferente anului 2019.

Totuși, conform IAS 10 *Evenimente ulterioare perioadei de raportare*, în măsura în care evenimentele ulterioare datei bilanțului care nu conduc la ajustarea situațiilor financiare anuale sunt semnificative, entitățile trebuie să prezinte în notele la situațiile financiare informații referitoare la:

- natura evenimentului; și
- o estimare a efectului financiar sau o mențiune conform căreia o astfel de estimare nu poate fi făcută.

Pentru entitățile care își încheie exercițiul financiar ulterior lunii martie 2020, criza declanșată de COVID-19 reprezintă un eveniment ulterior și, în această situație, ele trebuie să țină cont de efectele sale la întocmirea situațiilor financiare.

3. Există implicații asupra principiului continuității activității?

Ipoteza de bază a contabilității este aceea că o entitate își va continua activitatea pentru o perioadă de cel puțin 12 luni de la data raportării, fără a-și reduce semnificativ activitatea în viitorul previzibil. În cazul în care continuitatea activității nu poate fi asigurată, entitatea va prezenta în notele la situațiile financiare evenimentele care determină decizia de sistare a activității și va alege alte baze de evaluare, relevante în caz de discontinuitate (cum sunt valorile de lichidare).

Impactul imediat al lipsei continuității activității este recunoașterea unei pierderi în contul de profit și pierdere, generată de scăderea imediată a valorii activelor entității și de costurile implicate de achitarea accelerată a datoriilor. În plus, pe lângă punerea în discuție a ipotezei continuității activității, apariția unor evenimente de tip „lebedă neagră” (engl., *black swan event* – eveniment imposibil de prevăzut care are efecte semnificative,

de regulă negative (*Theory of Black Swan Event*, dezvoltată de N.N. Taleb, 2007)), cum ar putea fi considerată pandemia de coronavirus, are efecte asupra prezentării informațiilor destinate utilizatorilor externi.

La întocmirea situațiilor financiare, managementul entității trebuie să analizeze și să determine dacă acestea pot fi întocmite în conformitate cu principiul continuității. Evenimentele apărute după data la care trebuie elaborate situațiile financiare (pentru entitățile care au ca exercițiu financiar anul calendaristic sau pentru cele care au ca dată de raportare o dată anterioară lunii martie 2020) pot arăta că există incertitudini semnificative în ceea ce privește continuitatea. Dacă aceste incertitudini sunt semnificative, dar totuși utilizarea ipotezei continuității este potrivită pentru entitate, în notele la situațiile financiare se vor prezenta informații detaliate privind evenimentele care au pus sub semnul întrebării continuitatea, precum și planurile managementului privind redresarea activității. Entitățile care au un exercițiu financiar diferit de anul calendaristic și raportează ulterior lunii februarie 2020 vor ține cont la analiza respectării principiului continuității de situația declanșată de pandemia de COVID-19 atunci când vor decide dacă ipoteza continuității activității este potrivită sau nu.

4. Care este impactul asupra raportării financiare?

Pentru entitățile cotate, care raportează conform IFRS, o prezentare transparentă a informațiilor este esențială, dat fiind faptul că orice „semnal” primit de investitorii actuali și potențiali privind omiterea unor informații ar putea genera, potrivit teoriei „efectului de semnal” (engl., *signalling theory*), o vânzare masivă a acțiunilor. În contextul pandemiei de coronavirus, pentru a preîntâmpina astfel de situații, Autoritatea Europeană pentru Piețe și Valori Mobiliare (The European Securities and Markets Authority) recomandă următoarele: „Entitățile trebuie să ofere transparență cu privire la impactul real și potențial al COVID-19, prezentând o evaluare atât calitativă, cât și cantitativă a activității desfășurate, a situației financiare și a performanței economice prezentate în situațiile financiare aferente anului 2019 sau, dacă exercițiul financiar precedent nu s-a încheiat ori în alte cazuri, în situațiile financiare interimare”. (ESMA, 2020)

Efectele crizei actuale asupra elementelor situațiilor financiare prezentate în continuare trebuie analizate de entitățile care raportează ulterior lunii februarie 2020 în procesul de întocmire a situațiilor financiare anuale, precum și de cele a căror dată de raportare este anterioară lunii martie 2020 (inclusiv decembrie 2019) în procesul de întocmire a situațiilor financiare interimare datate ulterior lunii martie 2020.

În noul context economic ar trebui acordată o atenție deosebită următoarelor aspecte:

■ Instrumentele financiare: pierderile de creditare preconizate (engl., *expected credit loss*)

Guvernele pot impune băncilor să modifice condițiile de creditare, prin reducerea comisioanelor de gestionare a creditelor și a ratelor dobânzilor și prin extinderea perioadelor de creditare, ceea ce înseamnă, din perspectiva IFRS 9 *Instrumente financiare*, că anumite credite vor avea atașată o creștere a riscului de insolvență a debitorului sau faptul că acele credite nu sunt acordate la valoarea de piață. Prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 37/2020 privind acordarea unor facilități pentru creditele acordate anumitor categorii de debitori, instituțiile de credit, precum și cele financiar-nebancare au fost obligate ca la cererea debitorului, persoană fizică sau juridică, să accepte suspendarea la plată a ratelor (incluzând rambursările de capital, dobânzile și comisioanele aferente creditelor acordate sau sumelor finanțate prin contracte de leasing).

Suspendarea trebuie acceptată de instituțiile de credit și de cele financiar-nebancare în situația în care debitorul justifică faptul că a fost afectat de pandemia de COVID-19, pentru ratele scadente începând cu martie 2020, pe o perioadă care nu trebuie să depășească data de 31 decembrie 2020. Perioada împrumuturilor va fi prelungită cu cea pentru care se suspendă plata ratelor. Mai mult, în cazul creditelor ipotecare, dobânzile suspendate la plată nu vor fi capitalizate în soldul creditelor, ci vor fi rambursate separat, negenerând dobândă la rândul lor, pe o perioadă de cinci ani.

Ținând cont de numărul mare de debitori care au profitat deja de aceste măsuri, impactul lor în situațiile financiare ale instituțiilor de credit se va cuantifica cel mai probabil în pierderi din exploatare cauzate, pe de o parte, de amânarea fluxurilor de numerar preconizate a se obține de la debitori în contul rambursărilor anticipate și, pe de altă parte, de reclasificarea debitorilor în alte clase de risc, ceea ce va duce la creșterea ajustărilor pentru deprecierea acelor credite.

Mai mult, noul model de recunoaștere a pierderilor de creditare așteptate din IFRS 9 *Instrumente financiare* ia în considerare inclusiv indici macroeconomici. În contextul dat, ținând cont de mărirea inflației, de creșterea masivă a șomajului și de scăderea dramatică a cererii pe piață, cu efect în stoparea vânzărilor de bunuri și produse, cel mai probabil instituțiile de credit vor trebui să reflecte aceste schimbări raportate la nivel macroeconomic printr-o creștere a ajustărilor de valoare pentru creanțele lor.

Profesioniștii contabili vor analiza evaluarea instrumentelor financiare: împrumuturi, creanțe comerciale, instrumente de datorie (obligațiuni emise), creanțe aferente contractelor de leasing (locator), garanții financiare. În cazul în care entitățile aplică modelul bazat pe durata pierderilor de creditare preconizate (engl., *expected credit loss lifetime*), trebuie luat în considerare riscul de faliment (insolvență), care a crescut semnificativ pentru unele dintre ele. Dacă există indicii că anumite active financiare sunt depreciate, acestea trebuie prezentate și detaliate pentru a reflecta modul în care au fost luate în considerare la estimarea fluxurilor de numerar viitoare.

■ Reclasificarea unor active și datorii necurente ca fiind curente și prezentarea de activități întrerupte (discontinue)

În contextul actual, se poate lua în considerare închiderea, reducerea dimensiunii sau restructurarea geografică a afacerilor, cu implicații contabile potențiale, care trebuie recunoscute și evaluate conform IFRS 5 *Active imobilizate deținute în vederea vânzării și activități întrerupte*.

Reclasificarea activelor poate conduce și la recunoașterea unor pierderi din depreciere care trebuie prezentate conform IAS 36 *Deprecierea activelor*.

■ Recunoașterea depreciierilor în cazul altor active decât instrumentele financiare din sfera IFRS 9

✓ *Stocurile*

Reducerea cererii și schimbările comportamentale ale clienților cu privire la achiziția unor bunuri pot obliga entitățile să constituie ajustări pentru deprecierea stocurilor. În plus, pentru a-și asigura vânzările, entitatea poate să propună pachete promoționale pentru valorificarea anumitor categorii de stocuri sau discounturi semnificative.

Pentru entitățile care au activitate de producție, restructurarea sau modificarea liniilor de producție pentru a schimba tipul de produse finite, analiza costurilor indirecte, fixe și variabile pot determina, prin modificarea valorii bazelor de repartizare, realocarea costurilor între diferite produse și implicit modificarea diverselor tipuri de marje determinate. În plus, într-o astfel de situație, pentru materiile prime rămase în stoc, evaluarea acestora în vederea constituirii de ajustări pentru depreciere se va realiza prin aplicarea raționamentului profesional, care implică analiza următoarelor aspecte:

- utilizarea lor în cadrul procesului de producție a noilor produse finite; și
- estimarea obținerii unui profit sau a unei pierderi din vânzarea noilor produse finite.

În cazul industriilor în care există o cerere crescută pentru produsele lor (în general sau diferențiat în funcție de tipurile de produse) ar trebui recalculat informațiile ce vizează diversele categorii de costuri și marje în vederea oferirii de informații utile pentru deciziile manageriale.

În contextul dat, estimăm și alte dificultăți în ceea ce privește determinarea valorilor realizabile nete, cum ar fi găsirea unor informații credibile privind prețurile de vânzare, estimarea credibilă a costurilor necesare finalizării bunurilor sau serviciilor în curs de execuție ori determinarea deprecierei în cazul stocurilor fără mișcare.

Entitățile cu data de raportare ulterioară lunii martie 2020 vor ține cont de noile condiții de pe piață în stabilirea valorilor realizabile nete. Societățile cu data de raportare anterioară lunii martie 2020 nu vor recunoaște o depreciere suplimentară pentru stocurile existente la data de 31 decembrie 2019, pandemia cauzată de COVID-19 fiind, așa cum am spus, un eveniment care nu face dovada existenței unor condiții la data raportării. Eventualul impact al deprecierei de valoare a stocurilor va fi prezentat de acestea în situațiile financiare interimare.

✓ **Imobilizările corporale și necorporale**

Imobilizările corporale și necorporale pot fi utilizate sub parametrii estimați inițial sau neutilizate. În IAS 16 *Imobilizări corporale* se stipulează că amortizarea imobilizărilor inactive se recunoaște ca o cheltuială a perioadei, neexistând posibilitatea trecerii în conservare a imobilizărilor. Consecința este aceea că, în lipsa unor venituri suficient de mari din vânzarea de bunuri și servicii (venituri diminuate de situația actuală), cheltuielile cu amortizarea vor conduce, cel mai probabil, la raportarea în situațiile financiare a unor pierderi.

În același timp, firmele trebuie să fie atente în a aprecia în ce măsură fenomenul COVID-19 este considerat un indicator de depreciere la data raportării, respectiv la impactul acestuia asupra rezultatelor economice ale unui activ care sunt sau vor fi mai slabe decât cele estimate inițial. Atât valoarea justă, cât și sursele interne și externe de stabilire a valorii de utilizare sunt afectate de pandemia de coronavirus, aspect ce conduce la necesitatea de a efectua un test de depreciere pentru unitățile generatoare de numerar și în general pentru activele entității. Întreruperile temporare de activitate, diminuarea cererii și reducerea profitabilității reprezintă indicatori pe care profesioniștii îi iau în considerare atunci când efectuează testele de depreciere. Estimarea fluxurilor de trezorerie viitoare trebuie să permită scenarii multiple, care să asigure flexibilitate și ajustări imediate, ținând cont de volatilitatea piețelor financiare. Riscurile asociate unui eventual colaps economic se vor reflecta atât în valoarea cash flow-urilor, cât și în rata de actualizare.

Printre consecințele epidemiei de COVID-19 care ar putea oferi indicii de depreciere a activelor se numără sistarea unor contracte, scăderi ale prețurilor activelor pe piață, scăderea cererii de bunuri și servicii, diminuarea sau sistarea utilizării unor active, variațiile semnificative ale ratelor dobânzii.

În ceea ce privește capitalizarea/activarea costurilor îndatorării, aceasta ar trebui suspendată în cazul în care lucrările pentru activele la care se referă sunt întrerupte (IAS 23 *Costurile îndatorării*).

Suplimentar, entitățile trebuie să revizuiască duratele de viață utilă și valorile reziduale estimate pentru activele imobilizate. Orice modificare a lor generată de contextul actual va trebui reflectată în costurile viitoare cu amortizarea acelor imobilizări.

În mod particular, pot interveni modificări în ceea ce privește recunoașterea, testarea pentru depreciere și/sau amortizarea imobilizărilor necorporale. Proiectele de cercetare și/sau dezvoltare vor fi reconsiderate pentru a le păstra doar pe cele în cazul cărora există o probabilitate mai mare de generare de beneficii economice și pentru care există o piață de desfacere relativ fermă.

Activele necorporale ce aveau o durată de utilizare nedeterminată sau infinită ar putea înregistra pierderi de valoare sau ar putea necesita stabilirea unei durate de utilizare determinate și implicit amortizarea acestora (IAS 38 *Imobilizări necorporale*).

O atenție deosebită ar trebui acordată și fondului comercial. Astfel, în măsura în care entitatea este afectată negativ de pandemia de COVID-19 în sensul reducerii anticipate a vânzărilor de bunuri și servicii către clienți, testul de depreciere a fondului comercial (obligatoriu a se efectua anual) ar trebui să țină cont de aceste aspecte.

Entitățile cu data de raportare anterioară lunii martie 2020 vor recunoaște deprecierea fondului comercial, în măsura în care aceasta există, în situațiile financiare interimare, fără a mai fi reluată în situațiile financiare anuale. Conform IFRS, reluarea deprecierei fondului comercial nu este permisă. Entitățile cu data de raportare ulterioară lunii martie 2020 vor testa pentru depreciere fondul comercial ținând cont de noile circumstanțe, modificate semnificativ față de anul anterior.

✓ **Investițiile în entitățile asociate și în asocierile în participație**

Investițiile în entitățile asociate și în asocierile în participație trebuie testate și ele pentru depreciere, conform cerințelor din IAS 28 *Investiții în entitățile asociate și în asocierile în participație*.

Pe de o parte, problemele financiare sau operaționale pe care entitățile asociate sau asocierile în participație le raportează ca rezultat al pandemiei de COVID-19 vor afecta profitul curent sau pierderea curentă al (a) entității care contabilizează investițiile (prin încorporarea pierderilor raportate de entitățile asociate în costul determinat prin metoda punerii în echivalență).

Pe de altă parte, chiar și după recunoașterea pierderilor entității asociate sau asocierii în participație, entitatea trebuie să analizeze dacă există dovezi obiective ale deprecierei ca rezultat al unui eveniment generator de pierderi (unul sau mai multe evenimente care au apărut după recunoașterea inițială a investiției nete) și dacă acel eveniment are un impact care poate fi estimat în mod fiabil asupra fluxurilor de trezorerie viitoare estimate din investiția netă. Evenimentele declanșate în lanț de pandemia de coronavirus sunt astfel de evenimente generatoare de pierderi și cel mai probabil va trebui ca un număr mare de entități să își deprecieze investițiile în entitățile asociate și în asocierile în participație, recunoscând pierderi în rezultatele raportate.

■ **Provizioanele**

✓ **Provizioanele pentru restructurare**

Pentru optimizarea costurilor și asigurarea continuității segmentelor mai puțin afectate de contextul economic prezent, restructurarea activităților poate fi o soluție potrivită în această perioadă. Închiderea temporară sau permanentă a unei activități trebuie analizată cu atenție pentru a reflecta corect în situațiile financiare efectul acesteia, prin prezentarea fie ca activitate întreruptă (conform IFRS 5 *Active imobilizate deținute în vederea vânzării și activități întrerupte*), fie ca restructurare (conform IAS 37 *Provizioane, datorii contingente și active contingente*).

Raționamentul profesional este decisiv în determinarea momentului în care sunt îndeplinite condițiile de recunoaștere a unui astfel de provizion și în cuantificarea sumelor care pot fi recunoscute ca parte din acest provizion, conform IAS 37.

✓ **Provizioanele legate de contractele cu partenerii**

Este foarte probabil ca numărul de procese să crească semnificativ după încetarea crizei, fie că este vorba despre litigii de muncă, fiscale sau comerciale. Totuși, cheltuielile generate de aceste pierderi viitoare potențiale se recunosc doar în măsura în care entitatea consideră că este probabil ca procesele respective să fie pierdute și doar dacă sumele sau beneficiile care vor trebui transferate celor cu care se judecă pot fi estimate credibil.

Reducerea masivă a cererii, întreruperile lanțului de aprovizionare, declinul general al economiei reprezintă elemente de care trebuie să se țină cont în estimarea pierderilor asociate contractelor oneroase. În urma analizei acestor variabile, se pot identifica pierderi din exploatare care nu se califică pentru a fi recunoscute ca datorii (*Cadrul general conceptual de raportare financiară, IAS 1 Prezentarea situațiilor financiare*), cu excepția cazurilor în care intră în categoria contractelor oneroase (conform IAS 37).

În cazul în care au fost încheiate contracte privind garanțiile acordate altor entități (engl., *insurance coveries*), profesionistul contabil va reexamina valoarea acestor garanții și, în funcție de circumstanțele specifice, se pot face ajustări prin recunoașterea unei datorii suplimentare (IAS 37 și IFRS 9 *Instrumente financiare*).

✓ **Provizioanele pentru contracte oneroase**

Contractele oneroase sunt acele contracte din care entitatea nu poate ieși fără penalizări semnificative și pentru care estimează costuri mai mari decât beneficiile generate de ele. Pierderile estimate se recunosc ca un cost al perioadei actuale prin actualizarea pierderilor nete anticipate a fi suportate pe perioada contractului. În contextul dat, considerăm necesar ca entitățile să își reanalizeze contractele și, în măsura în care ele sunt identificate ca fiind oneroase (ca generând costuri pentru companie, și nu profituri), să cuantifice valorile estimate ale pierderilor în vederea recunoașterii ca provizion al perioadei în care s-a făcut analiza.

✓ **Provizioanele pentru sumele datorate angajaților**

IAS 19 *Beneficiile angajaților* oferă sugestii privind categoriile de beneficii care pot fi acordate angajaților pe termen scurt și pe termen lung. În situația prezentă, se pot oferi bonusuri angajaților care își continuă activitatea (engl., *stay bonus*), asigurări medicale suplimentare, beneficii pentru angajații ai căror copii sunt afectați de închiderea școlilor (engl., *benefits for homeschooling*), și se pot elabora planuri privind beneficiile aferente încetării contractelor de muncă. Acestea din urmă trebuie corelate cu strategia adoptată de entitate cu privire la restructurare, caz în care IAS 37 trebuie adus în discuție pentru recunoașterea compensațiilor oferite angajaților. Mai mult, se poate lua în considerare faptul că o entitate ar avea o obligație legală sau implicită de a constitui provizioane pentru plăți către angajații care ar fi contaminați sau care se autoizolează.

Provizioanele pentru terminarea contractelor de muncă includ sumele estimate a fi plătite de entitate salariaților în urma terminării acestor contracte (în situația prezentă, din cauze legate de pandemia de COVID-19). Sumele respective trebuie să țină cont de contractele colective și individuale de muncă și pot cuprinde un număr de salarii corelat cu numărul de ani lucrați în entitate sau pot fi calculate de aceasta pentru a convinge salariații să încheie de bunăvoie relația de muncă cu ea.

Dacă la data raportării valoarea datoriei se poate estima cu credibilitate, se va înregistra o datorie. Dacă, în schimb, estimarea valorii este afectată în mare măsură de incertitudine, se constituie un provizion.

Planurile de contribuții determinate și planurile de beneficii determinate vor fi revizuite pentru că ipotezele în baza cărora se recunosc și se evaluează se referă la valoarea plăților efectuate atât de entitate (care acum deține resurse limitate), cât și de angajați (unii pot decide diminuarea contribuțiilor sau încetarea plății acestora pentru o anumită perioadă), rata de actualizare, perioada de contribuție.

Unele entități din domenii precum retail, curierat, farmaceutic, care în prezent experimentează o lipsă de personal, pot încheia contracte pentru preluarea unor angajați din domenii afectate puternic de criza medicală. Printr-o astfel de colaborare intercompanii s-ar realiza o atenuare a efectelor negative asupra beneficiilor angajaților.

În cazul plăților pe bază de acțiuni (IFRS 2 *Plata pe bază de acțiuni*), se pot identifica schimbări majore ale ratelor obligațiunilor de stat sau ratelor dobânzilor fără risc (engl., *risk-free interest rate*), ce pot conduce la îndeplinirea unor cerințe legate de drepturile de exercitare a opțiunilor. Profesioniștii contabili și managementul ar trebui să ia în considerare impactul modificărilor și să le coreleze cu probabilitatea îndeplinirii criteriilor de performanță. Trebuie reamintit faptul că anularea unor beneficii pe bază de acțiuni, chiar în cazul în care criteriile de exercitare sunt îndeplinite, presupune recunoașterea de cheltuieli în perioada curentă. IFRS 2 impune entităților să explice și să prezinte modificările pentru plățile pe bază de acțiuni și cum a fost calculată valoarea justă.

■ Evaluarea la valoarea justă

Estimarea valorii juste a activelor și datoriilor se realizează utilizând IFRS 13 *Evaluarea la valoarea justă*. Conform acestui standard, valoarea justă reprezintă suma pentru care poate fi valorificat(ă) un activ sau o datorie, pe o piață în care cererea și oferta de informații sunt omogene. Schimbările majore la nivelul piețelor financiare au generat o volatilitate ridicată și dificil de anticipat, care afectează în mod direct ipotezele valorii juste, în cazul în care anumite active și datorii financiare (acțiuni, obligațiuni și alte instrumente financiare) sunt evaluate pe baza valorilor de piață (engl., *market value*) sau atunci când valorile lor sunt determinate prin tehnici actuariale cu referințe la valorile de piață.

Reducerea ratei dobânzii fără risc generată de deciziile guvernamentale sau ale băncilor centrale trebuie luată în considerare. În cazul anumitor active și datorii s-ar putea ca, din cauza lichidității scăzute a piețelor în contextul situației actuale, determinarea valorii juste să nu mai poată fi făcută cu informații de nivel 1 sau 2, ci cu informații de nivel 3. Analiza de sensibilitate pe care o va raporta o entitate în legătură cu valoarea justă a activelor și datoriilor care sunt evaluate utilizând nivelul 3 trebuie să detalieze ipotezele și principiile aplicate. Modificările variabilelor folosite în evaluarea la valoarea justă pot duce la recunoașterea de câștiguri și/sau de pierderi în situațiile financiare.

Foarte important pentru utilizatorii situațiilor financiare este să găsească în note informații cantitative și calitative legate de modul în care s-a estimat valoarea justă, datele de intrare utilizate, dacă estimarea valorii juste a ținut cont de contextul actual și, dacă da, cum, precum și alte informații, așa cum le cere IFRS 13.

■ Subvențiile pentru investiții și asistența guvernamentală

Circumstanțele prezente pot fi favorabile aplicării de proiecte pentru a obține finanțare guvernamentală (chiar dacă anterior acestei crize criteriile de eligibilitate nu ar fi fost îndeplinite) (IAS 20 *Contabilitatea subvențiilor guvernamentale și prezentarea informațiilor legate de asistența guvernamentală*).

Se recomandă evaluarea atentă și minuțioasă a reglementărilor emise de autorități, pentru a distinge corect între subvențiile guvernamentale sau asistența guvernamentală care intră în sfera de aplicare a IAS 20 și acele facilități oferite de stat care sunt recunoscute în conformitate cu IAS 12 *Impozitul pe profit*.

Diferențierea dintre cele două forme de asistență a statului va duce la reflectarea corectă în situațiile financiare (de exemplu, reducerile de impozit pe profit intră sub incidența IAS 12). În cazul subvențiilor guvernamentale, raționamentul profesional joacă un rol decisiv în determinarea perioadei în care entitatea a îndeplinit condițiile asociate subvenției și în care poate recunoaște valoarea subvenției ce urmează să fie primită.

Profesionistul contabil poate oferi suport în elaborarea documentației necesare prin întocmirea de situații financiare previzionale, calculul indicatorilor de profitabilitate și al celor de sustenabilitate financiară, socială sau de mediu.

■ Analiza contractelor cu clienții și a celor de leasing

✓ *Contractele cu clienții*

În acest context de incertitudine, continuarea relațiilor cu clienții este fundamentală, prin urmare, strategiile de afaceri centrate pe clienți (engl., *customer-centric approach*), unde nevoile lor trebuie considerate primordiale, sunt vitale.

Pentru a-i determina pe clienți să continue relațiile comerciale trebuie propuse stimulente, printre care cele mai des utilizate sunt:

- revizuirea contractelor privind cantitățile sau termenele de decontare;
- încetarea anumitor contracte fără penalități;

- acordarea de reduceri pentru achiziții viitoare, pachete promoționale, extinderea termenelor de decontare;
- programe de loialitate;
- acceptarea instrumentelor de plată mai puțin convenționale, spre exemplu, a monedelor virtuale (engl., *cryptocurrencies*);
- analiza posibilității începerii vânzărilor online.

Totuși, în situațiile în care entitățile întâmpină dificultăți din cauza întreruperilor în lanțul aprovizionării (engl., *supply chain*), se pot solicita avansuri și pot surveni întârzieri la livrarea bunurilor/prestarea serviciilor.

Politicele contabile de recunoaștere a veniturilor (conform IFRS 15 *Venituri din contractele cu clienții*) trebuie analizate și revizuite pentru a fi aliniate noilor condiții din economie, ținând cont de apariția evenimentului ulterior, reprezentat de pandemia de coronavirus. Câteva dintre cazurile frecvente care cel mai probabil vor duce la ajustări în situațiile financiare sunt prezentate mai jos.

În cadrul IFRS 15 există prevederi potrivit cărora entitățile trebuie să înregistreze costurile marginale aferente obținerii și îndeplinirii condițiilor de recunoaștere a unui contract ca active care se amortizează doar în măsura în care entitatea anticipează că vor fi recuperate pe durata estimată a contractului. Amortizarea se face pe o bază sistematică consecventă cu transferul către client al bunurilor sau serviciilor la care se referă activul.

Entitatea trebuie să testeze în ce măsură costurile contractuale capitalizate mai îndeplinesc condițiile de recunoaștere și, dacă încă mai pot fi capitalizate, în ce măsură durata inițială aleasă pentru amortizare este adecvată. Este foarte probabil ca aceste costuri contractuale să necesite recunoașterea unor deprecieri de valoare din cauza scăderii veniturilor estimate pentru anumite relații contractuale, acolo unde clientul este afectat negativ de situația actuală.

În măsura în care, din cauza pandemiei de coronavirus, prețurile tranzacțiilor utilizate pentru recunoașterea veniturilor din contractele cu clienții se modifică, entitatea trebuie să analizeze impactul acestei modificări asupra veniturilor deja recunoscute. Contraprestațiile variabile trebuie, de asemenea, reanalizate prin prisma probabilității de obținere a lor, dar și luând în considerare valoarea acestora.

Considerăm că astfel de modificări reprezintă schimbări de estimări și nu vor influența veniturile deja recunoscute, dar vor avea impact asupra veniturilor rămase de recunoscut în cadrul contractelor respective.

✓ **Contractele de leasing**

Renegocierea contractelor de închiriere va impune o analiză exigentă pentru a stabili dacă reprezintă o modificare a contractului de leasing (caz în care trebuie recalulate dreptul de utilizare, rata de actualizare și/sau durata contractului), pentru recunoașterea în mod corespunzător în situațiile financiare și evaluarea impactului modificării respective pentru perioada următoare.

Conform IASB (2020 b), în contextul actual, în care multe contracte de leasing au suferit modificări, atât locatarul, cât și locatorul trebuie să decidă ce tip de modificare a avut loc și să o contabilizeze în consecință. Modificările pot varia de la amânări și reduceri de plăți la scutiri integrale sau parțiale de rate, până la modificări ale perioadei contractuale sau ale prețurilor de exercitare a opțiunilor de a achiziționa bunurile la finalul contractului.

Una dintre primele întrebări care trebuie să își găsească răspunsul este dacă modificarea contractului era inclusă în termenii inițiale sau dacă a apărut ca urmare a situației actuale. O modificare inclusă în termenii inițiale ale contractului poate apărea atunci când acesta prevede că în situații de forță majoră (ce trebuie demonstrată corespunzător de partea care o invocă) contractul se va sista sau se va întrerupe ori când prevede alte consecințe. Astfel de modificări, incluse în termenii inițiale ale contractului, vor fi reflectate direct în conținutul de rezultate al perioadei în care ratele de leasing sunt diferite de cele agreate în condiții normale. În cazul

în care modificările nu sunt bazate pe termenii inițiale ale contractului, spre exemplu, acolo unde contractul este modificat ca rezultat al voinței locatorului sau efectele sunt determinate de o lege apărută în contextul pandemiei, acestea sunt considerate modificări contractuale și trebuie analizate în sensul de a decide dacă sunt modificări ale scopului contractului de leasing sau ale anuităților.

În circumstanțele existente, trebuie revizuite și alte estimări făcute ca urmare a aplicării cerințelor IFRS 16 *Contracte de leasing*. Printre acestea se numără reestimarea ratei marginale de împrumut determinate de locator sau durata de amortizare a dreptului de utilizare a activului luat în leasing. Suplimentar, locatorul va testa pentru depreciere dreptul de utilizare recunoscut în situațiile financiare.

În România au apărut deja reglementări legislative care le permit utilizatorilor anumitor contracte de leasing să beneficieze de facilități în sensul de a amâna plățile scadente pe perioada situației de urgență sau pe parcursul anului 2020. Considerăm că aceste reglementări se încadrează în categoria modificărilor de plăți de leasing și se tratează așa cum am menționat mai sus.

■ Impozitul pe profit

Creanțele și datoriile de impozit amânat ar putea avea nevoie de o revizuire a ipotezelor de evaluare. Profesionalistul contabil ar trebui să analizeze dacă mai este potrivit ca entitatea să recunoască creanțe privind impozitele amânate, deoarece acestea, în lipsa unor profituri viitoare probabile, nu vor mai putea fi recuperate în viitor (*IAS 12 Impozitul pe profit*). De asemenea, creanțele privind impozitele amânate provenite din pierderi fiscale anterioare ar trebui, de asemenea, revizuite în contextul situației actuale. În lipsa unor profituri suficiente viitoare estimate, aceste creanțe vor fi diminuate ca valoare sau derecunoscute.

■ Raportarea pe segmente

Unele entități care își desfășoară activitatea în mai multe domenii de activitate sau în mai multe zone geografice vor fi nevoite să recalculeze pragurile de mărime necesare în momentul elaborării raportării pe segmente: fie unele sectoare de activitate nu mai îndeplinesc criteriile de raportare, fie unele zone geografice nu vor mai fi relevante pentru raportare (*IFRS 8 Segmente de activitate*).

■ Raportarea financiară interimară

Două aspecte sunt important de clarificat conform *IAS 34 Raportarea financiară interimară*.

Primul se referă la aplicarea politicilor contabile în situațiile interimare. *IAS 34* impune aplicarea aceluiași politici contabile în situațiile financiare interimare ca și în cele anuale. Ca atare, inclusiv pentru raportările interimare, societățile ar trebui, în cazul în care consideră în contextul pandemiei de coronavirus că sunt indicii de depreciere, să testeze pentru depreciere activele (organizate în unități generatoare de numerar sau nu). Orice depreciere identificată va fi reflectată în situațiile financiare, inclusiv cea a fondului comercial. În plus, entitățile trebuie să aplice consecvent politicile de recunoaștere și măsurare a celorlalte active, inclusiv la data raportării interimare. Atenție deosebită trebuie acordată instrumentelor financiare, subvențiilor, impozitelor, provizioanelor, precum și altor active și datorii relevante pentru companie.

Al doilea aspect se referă la informațiile prezentate utilizatorilor. Deși *IAS 34* cuprinde cerințe de prezentare mai schematic comparativ cu cele aplicabile raportărilor anuale, considerăm că în contextul actual entitatea trebuie să însoțească situațiile interimare de prezentări suficient de detaliate, mult peste cerința minimală impusă de acest standard, pentru a le permite utilizatorilor situațiilor financiare să înțeleagă efectul pandemiei de coronavirus asupra raportării sale financiare.

Evident, fiecare entitate va raporta cu atât mai detaliat cu cât efectul crizei asupra activității sale este mai mare.

■ Tranzacțiile complexe: contabilitatea de acoperire împotriva riscurilor (engl., *hedging*)

În contextul în care pandemia de coronavirus afectează în mod diferit statele, ale căror economii sunt în diverse faze de dezvoltare, unul dintre efectele care ar putea surveni în plan economic este fluctuația (accentuată) a cursului valutar. Pentru a se proteja împotriva acestui risc, entitățile care derulează tranzacții a căror decontare se realizează într-o altă monedă (import/export), peste un interval de timp de câteva luni, au posibilitatea să se asigure împotriva riscului modificării cursului valutar prin practicarea *hedging*ului. Spre exemplu, în cazul în care o entitate economică a încheiat o tranzacție de achiziție din import/export, care generează o datorie/creanță în valută, în aceeași zi, ea poate încheia un contract *forward*. Acest tip de contract oferă posibilitatea de a cumpăra sau vinde „cantitatea” necesară de monedă străină la un curs stabilit în momentul încheierii tranzacției, dar cu decontare în viitor (de regulă, în ziua plății datoriei/încasării creanței). În acest fel, efectul creșterii cursului valutar în cazul unei datorii în monedă străină este contracarat de un efect de sens contrar din punct de vedere financiar ce are loc în cazul creanței în aceeași valută generate de încheierea contractului *forward*, riscul evoluției cursului de schimb valutar fiind nul. Astfel, entitatea economică are posibilitatea să își asume o eventuală pierdere generată de diferențele de curs valutar, într-o sumă fixă, cunoscută în momentul semnării contractului *forward*.

În contextul crizei provocate de COVID-19, entitățile trebuie să analizeze eficiența acoperirilor împotriva riscurilor pe care le-au făcut. Anumite tranzacții de acest fel s-ar putea să trebuiască să fie derecunoscute, ele nemaîndeplinind condițiile necesare pentru a se putea aplica regulile privind contabilitatea de acoperire. Poate fi, spre exemplu, vorba despre tranzacții de acoperire împotriva riscurilor valutare legate de achiziția anticipată în viitor a unor bunuri sau servicii care în situația actuală poate fi anulată.

Adesea numită limbajul afacerii, contabilitatea are rolul ei vital în oferirea de informații actuale și esențiale pentru aprecierea performanței și luarea de decizii, iar expertul contabil este responsabil de asigurarea unei imagini fidele. Chiar dacă în prezent contextul economic nu este favorabil, profesioniștii contabili ar trebui să adopte un stil precaut în elaborarea și prezentarea rapoartelor financiare, pentru a nu dezinforma utilizatorii sau a induce o stare de risc exagerată, care va contrazice descrierea cu caracter prospectiv a afacerii.

Informații utile despre mediul economic în contextul pandemiei de coronavirus găsiți și pe pagina dedicată – www.covid-19.ceccar.ro!

Bibliografie

1. Taleb, N.N. (2007), *The Black Swan: The Impact of the Highly Improbable*, Editura Penguin.
2. ESMA (2020), <https://www.esma.europa.eu/press-news/esma-news/covid-19-update-esma-continues-operate-during-ongoing-pandemic>
3. IASB (2020 a), *IFRS*, disponibil la www.ifrs.org
4. IASB (2020 b), *IFRS 16 and Covid-19. Accounting for Covid-19-Related Rent Concessions Applying IFRS 16 Leases*, disponibil la <https://cdn.ifrs.org/-/media/feature/supporting-implementation/ifrs-16/ifrs-16-rent-concession-educational-material.pdf>
5. Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 2.844/2016 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară, publicat în Monitorul Oficial nr. 1.020 și 1.020 bis/19.12.2016, cu modificările și completările ulterioare.
6. Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 37/2020 privind acordarea unor facilități pentru creditele acordate de instituții de credit și instituții financiare nebancale anumitor categorii de debitori, publicată în Monitorul Oficial nr. 261/30.03.2020.